

РЕЦЕНЗІЯ на дисертаційну роботу

Кучер Дарини Юріївни

«Семіотика у сценічному дизайні театралізованих концертів»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії (PhD)

у галузі знань 02 «Культура і мистецтво» з спеціальності 022 «Дизайн»

Актуальність теми дисертації «Семіотика у сценічному дизайні театралізованих концертів» обумовлена, насамперед, тим, що театралізовані концерти, як синергічна форма комунікації, є надзвичайно популярними і поширеними в сучасному суспільстві. Втім, проблематика представленої дисертації не є зовсім новою у мистецтвознавстві, оскільки знаходиться на перетині наукових кордонів дизайну, культурології та філософії. Дослідження спирається на значну теоретико-методологічну базу, розроблену як представниками світової наукової думки, таких як А. Шопенгауер, Ф. Нішше, Е. Фрамм, А. Апа, Г. Крег, Ч. Пірс, Р. Барт, Ф. ДеСосюр, так і на численні наукові публікації сучасних закордонних та українських авторів. Звідси цінність дослідження полягає у комплексному осмисленні оприлюднених наукових розвідок, їх врахуванні й імплементації в контексті індивідуально сформованих мети і завдань дослідження.

Відповідність дисертації встановленим структурно-змістовим вимогам. Дисертаційна робота Кучер Дарини Юріївни «Семіотика у сценічному дизайні театралізованих концертів» має логічну послідовність викладу матеріалу та відповідає вимогам до оформлення дисертацій. Структура дисертації є релевантною встановленим вимогам, раціональною та логічною. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 315 сторінок, з яких представлено 192 сторінки основного тексту.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслено методи, впроваджені для досягнення встановленої мети, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

Зміст першого розділу «Теоретико-методологічні засади дослідження семіотики у сценічному дизайні театралізованих концертів» висвітлює здобутки значного обсягу вже здійснених наукових розвідок, дотичних до обраної здобувачкою тематики. На основі опрацьованої бази наукових розвідок дослідницею слушно обґрунтовано необхідність впровадження міждисциплінарного підходу до аналізу семіотики сценічного дизайну, доведено, що порушена проблематика є цариною перетину кількох наукових галузей, а саме культурології, психології, дизайну візуальних комунікацій, філософії та соціології.

Другий розділ «Семіотичні інтерпретації сценічного дизайну театралізованого концерту» репрезентує аналіз найбільш дієвих та показових підходів щодо поєднання варіативного спектру семіотичних засобів, впроваджених у практичних проектах як європейських, так і азіатських театралізованих концертів. Теоретичні виклади як згаданих у першому розділі науковців, так і авторки дослідження, наведені у цьому розділі, супроводжуються їх інтерполяціями на практично реалізовані театральні дійства, що дозволяє виокремити та унаочнити теоретичний базис становлення семіотичного погляду на сценічний простір, послуговуючись як наявними історичними концепціями, так і результатами осмислення експериментів, запропонованих безпосередньо авторкою. На матеріалах цього розділу авторкою переконливо доведено, що семіозис сценічного дизайну театралізованих концертів є динамічною системою знаків і символів створення багатосарових смислів та суспільних комунікацій.

У третьому розділі «Семіотичні системи у дизайні українських театралізованих концертів періоду в Україні (кінець XX – початок XXI століття)» увагу дослідниці було сконцентровано на проблемах культурно-історичного розвитку та трансформації сценічних форм, зокрема, в умовах сучасного

військового стану в Україні, і спричинених ним суспільних трансформацій. Авторкою виділено та розкрито інтегративні функції символів сучасного сценічного дизайну, такі як: наративна, емоційна, контекстуальна, історико-культурна, суспільнотворча та адаптивна. Здійснений в підрозділі аналіз театралізованих концертів дозволив виявити та довести дієвість семіотичних принципів формотворення сценічного дизайну, серед яких авторкою акцентовано принцип семантичного синтезу знакових елементів (візуальних, аудіальних, кінетичних та інтерактивних). Зокрема було доведено суспільнотворчу роль української символіки як потужного інструменту національної айдентики, консолідації та трансляції соціально-політичних меседжів, що сприяє формуванню національної свідомості та солідарності.

Якість та доступність сучасного інформаційного контенту, до якого апелює здобувачка, зумовлює необхідність його ущільнення, систематизації та акцентування диференціацій змістового наповнення у загальному науковому дискурсі. Наявність значного масиву попередніх розробок, якими послуговується Кучер Дарина, не лише спричиняє потребу в його семантико-змістовному фільтруванні, а й передбачає його критично-аналітичне осмислення, систематизацію та ієрархізацію задля забезпечення впливовості кожного театралізованого дійства. Дослідницею слушно відмічено, що семіотика театралізованих концертів є дієвим засобом трансформації суспільства, маючи важелі впливу через полісемію значної кількості засобів впливу (вербального, колористичного, структурно-просторового, семантично-образного, тощо). Водночас досліджувана проблематика є складним і багатогранним явищем, що поєднує естетичні, технологічні та комунікативні аспекти, перетворюючи кожну виставу на динамічний знаковий механізм трансляції важливої інформації, що сприймається як на свідомому, так і на підсвідомому рівнях.

Зважаючи на все вищезазначене, можна констатувати актуальність порушеної наукової теми і здійсненого дослідження, наявність закономірностей

у вивченні й осмисленні накопичених здобутків, а також у співвідношеннях інтуїції, власного досвіду та нормативності, реалізованих авторкою для досягнення оптимальних результатів.

Пропоноване Кучер Дариною наукове дослідження є логічно впорядкованим та послідовно викладеним. Прикметно, що маємо справу з теоретичною роботою практика, який намагається осмислити те, чим він займається – явище, що заслуговує на схвалення та пролонговане відтворення.

Назагал дослідницею слушно впроваджено широкий спектр методів дослідження, що дозволяє постійно порівнювати і зіставляти отримані результати, досягаючи їх незаперечної вірогідності.

Наукова новизна та обґрунтованість результатів дослідження. У дисертації Кучер Дарини Юріївни представлено низку методологічних підходів до дослідження семіотики сценічного дизайну театралізованих концертів, що сприяли комплексному осмисленню багатошарової системи візуальних, аудіальних, кінетичних та інтерактивних знаків і символів та умов їх інтерактивної взаємодії. Заповнено наукові лакуни щодо концептуальних засад формування символічного простору сценічного дизайну театралізованих концертів, функцій символів сучасного сценічного дизайну та окреслено ключові тенденції та перспективи застосування семіотичних стратегій у сценічному дизайні театралізованих концертів першої чверті ХХІ століття в Україні та у світовому контексті. Доведено, що під впливом новітніх технологій зазнають трансформацій як знакові системи сценічного дизайну, так і принципи візуальної репрезентації та глядацького сприйняття. Набули подальшого розвитку наукові уявлення про інтерпретацію театралізованого концерту як комунікативного акту, у якому сценічний дизайн виступає самостійним смислотворчим чинником.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали окремих розділів і підрозділів складають основу для подальших мистецтвознавчих досліджень та розробок у галузі дизайну, сценографії, аудіовізуальних мистецтв,

режисури естради тощо. Основні положення та висновки дослідження збагатять лекційні курси мистецьких закладів вищої освіти; сприятимуть розробці культурологічних та мистецтвознавчих спецкурсів і семінарських занять. Застосування результатів дослідження сприятиме підвищенню якості сценічних постановок, їх семантичній насиченості й ефективності комунікації з глядачем.

Впровадження результатів дисертації. Заслуговує на позитивну відзнаку широкий спектр доповідей з апробаціями результатів дисертаційної роботи, здійснені авторкою шляхом участі в низці конференцій, зокрема:

Всеукраїнській науково-практичній конференції *«Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі»*, КНУКіМ, 2022 р.; III Всеукраїнській науковій конференції *«Актуальні дискурси мистецтва естради: традиції та європейська інтеграція»*, КНУКіМ, 2022 р.; VI Всеукраїнській науковій конференції *«Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір»*, КНУКіМ, 2022 р.; III Всеукраїнській науковій конференції *«Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство»*, НАКККіМ, 2022 р.; Всеукраїнській звітній науково-практичній конференції *«Молодіжна наука КНУКіМ – 2022. Культурно-мистецька освіта у викликах часу»*, КНУКіМ, 2022 р.; Всеукраїнській науково-практичній конференції факультету дизайну і реклами КНУКіМ *«Мистецтво і дизайн у XXI столітті: конвергенція форм і сенсів»*, КНУКіМ, 2022 р.; II Всеукраїнській науковій конференції *«Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі»*, КНУКіМ, 2023 р.; Всеукраїнській науковій конференції *«Національна модель українського дизайну. До 150-річчя з дня народження Василя Кричевського»*, КНУКіМ, 2023 р.; Всеукраїнській науковій конференції *«Актуальні дискурси мистецтва естради: традиції та європейська інтеграція»*, КНУКіМ, 2023 р.; VII Всеукраїнській науковій конференції *«Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір»*, КНУКіМ, 2023 р.; VI

Всеукраїнській наук.-практ. конференції «Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство», НАКККіМ, 2023 р.; III Всеукраїнській науковій конференції «Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі», КНУКіМ, 2024 р..

Дискусійні положення, зауваження та запитання до роботи.

У процесі ознайомлення з дисертацією Вакуленко Д.Ю. було сформульовано такі зауваження та коментарі:

1) В назві підрозділу 2.1. заявлено, що аналізу підлягає світовий досвід, натомість в тексті цього підрозділу на ст. 70 один абзац присвячено світогляду корейського театру і досвіду сприйняття символів корейськими глядачами, що формувався протягом століть. Надалі, на ст.72 аналізується досвід Роджера Вотерса в рамках туру «The Wall Live» (2010–2013), що спирався на позачасові і міжкультурні символи. До кола уваги в цьому підрозділі потрапили сценічні експерименти митців Баугаузу та О. Шлеммера першої половини XX ст. (ст. 75-78), що втілювали ідею конструктивно-просторової єдності людини та середовища. Натомість досвід значної кількості країн (Китай, Індія, Америка, Австралія, Арабські країни тощо) лишилися поза увагою авторки).

2) Було б доцільним розширити дослідження аспектами невербальної комунікації, зокрема роллю тілесності, пластики і руху як компонентів семіотичної системи.

3) Хотілось би, щоб в дослідженні більше заглиблену увагу було приділено порівняльному аналізу художньо-образного змісту символів, виокремленню універсальних й контекстуальних особливостей їх застосування у сценічному дизайні сучасних театралізованих концертів. Тобто, активніше використовувати візуальні моделі та схеми, які б демонстрували структуру знакових систем і взаємодію їх елементів.

4) В третьому розділі «Семіотичні системи у дизайні театралізованих концертів в Україні (кінець XX – початок XXI століття) авторка наводить і аналізує приклади впровадження семіотичних складників театралізованих концертів учасників Євробачення та деяких гуртів України. Водночас доцільним було б включити до джерельної бази напрацювання і образний потенціал символіки, реалізованої на театралізованих концертах М. М. Поплавського, що значно збагатило б наукову вартість дослідження.

5) Варто приділити увагу питанням міжжанрової інтеграції, оскільки семіотичні стратегії сценічного дизайну проявляються не лише у театралізованих концертах, а й у фестивальних, масових та перформативних формах.

Втім, наведені зауваження не зменшують загальної цінності дисертаційного дослідження, а скоріше окреслюють можливі напрямки для подальших заглиблених наукових розвідок за виділеною тематикою.

Загальні висновки та оцінка дисертації. Подана на рецензію дисертація є цілісним та завершеним науковим дослідженням, що виконане на достатньо високому рівні та має істотне значення для українського мистецтвознавства за спеціальністю 022 Дизайн. Дисертаційна робота подана на правах рукопису, написана українською мовою. Проблематика дослідження розкривається логічно й послідовно, авторка демонструє гарне володіння термінологією. За ступенем новизни і практичним значенням, а також змістом та оформленням дисертація «Семіотика у сценічному дизайні театралізованих концертів» відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Структура та обсяг роботи відповідають вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів України № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23.03.2016 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 6 03.04.2019 р. та № 502

від 19.05.2023 року, а також «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. Авторка дисертаційної роботи – Кучер Дарина Юріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 – Дизайн, галузі знань 02 – Культура і мистецтво.

Рецензент:

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри графічного дизайну
КНУКіМ

Тетяна БОЖКО

